

hogeschool

Windesheim

Statushouders voor de klas Windesheim

Een eerste evaluatie

Jos Alkemade en Sjiera de Vries, Lectoraat Sociale Innovatie
1 februari 2021

Inhoud

Inleiding.....	4
Doel van het project.....	4
Kader waarin het project plaatsvindt.....	4
Projectpartners.....	5
Deelnemers	5
Opzet project.....	5
Financiering	6
Evaluatie	6
Werving en Selectie.....	7
Beschrijving van het proces.....	7
Selectieproces	8
Selectiecriteria.....	8
Relevante vooropleiding	8
Nederlands op B1 niveau	8
Onderwijservaring	9
Verwachtingen over het doel van het traject	9
Tijdpad procedure	10
Conclusie	10
Stages	11
Plaatsing en facilitering	11
Onduidelijkheid over de doelen van de stage.....	12
Lastigheden zoals taal- en cultuurverschillen	13
Taal	13
Cultuur	13
Reacties van docenten, leerlingen en ouders	14
Docenten	14
Leerlingen en ouders	14

Verwachting vervolgmogelijkheden deelnemers.....	14
Conclusie	15
Voorlopig resultaat ‘Statushouders voor de klas’ bij Windesheim	16
Situatie deelnemers per eind januari 2021	16
Voorlopige conclusies over het project.....	17
Bijlagen	18
Bijlage 1: Mogelijkheden vervolgetrajecten.....	18
Bijlage 2: Betrokken partijen	19
Bijlage 3: Flyer UAF.....	20
Bijlage 4: Leidraad intakegesprekken van UAF	22
Colofon	25

Inleiding

In september 2019 zijn 16 statushouders bij hogeschool Windesheim in Zwolle begonnen zich voor te bereiden op een rol als docent wiskunde, natuurkunde of scheikunde. Zij doen dit in het kader van het project 'Statushouders voor de klas'. Dat project is opgezet omdat de indruk bestaat¹ dat statushouders vaak uitvallen bij directe instroom in een regulier traject voor zij-instromers, of in een baan in één van deze tekortvakken. Het project 'Statushouders voor de klas' biedt hun een voorbereidend jaar, met als doel de overstap naar een regulier instroomproces te versoepelen en voortijdige uitstroom te voorkomen. Het project wordt geëvalueerd door het Lectoraat Sociale Innovatie van Windesheim met een formatieve evaluatie. In dit rapport worden de eerste resultaten van deze evaluatie beschreven. Het betreft een evaluatie van de werving en selectie van statushouders en van de ervaringen van de scholen waar de statushouders stage hebben gelopen. De ervaringen met het lesprogramma en de begeleiding zullen in een volgend rapport besproken worden.

Doel van het project

Doel van het project 'Statushouders voor de klas' is om statushouders met een bèta-achtergrond (wiskunde, natuurkunde en scheikunde) via een oriëntatietraject te laten instromen in een zij-instroomtraject of een deeltijdtraject, om daarmee hun tweedegraads onderwijsbevoegdheid te behalen (zie bijlage 1 voor de uitstroommogelijkheden). Tijdens het project maken ze kennis met en kwalificeren zich voor een baan als docent in het middelbaar onderwijs. Dit moet in een traject van maximaal één jaar leiden tot een aanstelling als zij-instromer in het voortgezet onderwijs in de regio Zwolle/ Apeldoorn.

Kader waarin het project plaatsvindt

Het project 'Statushouders voor de klas' maakt onderdeel uit van een groter project in het kader van de Regionale Aanpak Lerarentekort (RAL). VluchtelingenWerk heeft hogeschool Windesheim benaderd om in dit kader een traject voor statushouders te starten, naar analogie van al lopende projecten bij de Hogeschool van Amsterdam en de Hogeschool Utrecht, waar al projecten lopen waarin hoogopgeleide statushouders een scholingstraject volgen tot docent in de bètavakken.

¹ Dit is niet systematisch onderzocht.

Projectpartners

Het project 'Statushouders voor de klas' is een initiatief van een aantal partners die hierin samen optrekken: Windesheim, een aantal middelbare scholen die samenwerken bij de RAL-aanvraag (OOZ, NW Veluwe, NW Veluwe Apeldoorn, ASG), Vluchtelingenwerk Oost Nederland en UAF. Tevens hebben nog zeven andere scholen (VO en MBO) belangeloos stagiairs geplaatst. Daarnaast is de Provincie Overijssel betrokken als financier van het NT2 onderwijs. Windesheim is de 'trekker' van het project en levert de projectleider en zorgt voor de evaluatie van het project. In bijlage 2 zijn meer details opgenomen over de projectpartners.

Deelnemers

Het project 'Statushouders voor de klas' richt zich op statushouders die aan de slag willen als docent wiskunde, natuurkunde of scheikunde op een middelbare school. Deelnemers moeten voldoen aan twee eisen:

- een diploma wiskunde, natuurkunde, informatica of scheikunde uit het land van herkomst dat bij een internationale diplomawaardering (IDW) minimaal op bachelor niveau is gewaardeerd;
- beheersing van de Nederlandse taal op ten minste B1 niveau.

Aanvankelijk werd ook onderwijservaring gevraagd, maar die eis is in een later stadium losgelaten. Er zijn selectiegesprekken gevoerd met 36 personen, waarvan er 16 zijn geselecteerd. In de paragraaf "werving en selectie" wordt dieper ingegaan op het wervings- en selectieproces.

Opzet project

Om het gestelde doel te bereiken wordt in het project gewerkt aan bijscholing op verschillende terreinen, zoals vaktaal, cultuur, didactiek, pedagogiek, beroepshouding en beroepsvorming. Die bijscholing beslaat twee dagdelen in de week en wordt gegeven door twee vakdocenten van Windesheim. In het programma is voorbereiding op de zij-instroomroute 2^e graadbevoegdheid opgenomen. Ook worden drie dagdelen in de week besteed aan taal (verzorgd door NT2-onderwijsdocenten), met als doel het bereiken van B2 niveau. Deelnemers die dat niveau al bereikt hebben kunnen door met lessen om hun taalniveau nog verder te verbeteren.

De deelnemers starten ook meteen met het opdoen van praktijkervaring in het Nederlandse onderwijssysteem. Zij werken drie of vier dagdelen per week op een school als onderwijsassistent of lopen stage op een school. Als onderwijsassistent of tijdens de stage ondersteunen zij de docent, zij

nemen taken op zich om zich te oriënteren op en kennis te maken met het Nederlandse onderwijssysteem. Werkplekbegeleiding vindt plaats door de opleiders en door de docenten van de betreffende school. De sociale begeleiding van de deelnemers wordt verzorgd door Vluchtelingenwerk. Als de deelnemer het traject met goed gevolg heeft afgelegd, krijgt deze een certificaat zonder formele status.

Financiering

Het project wordt grotendeels gefinancierd uit RAL-gelden. Daarnaast investeren ook de partners zelf in het project: naast elke 2 euro RAL-subsidie staat steeds 1 euro cofinanciering van de gezamenlijke partners. Die cofinanciering wordt in-kind geleverd in de vorm van inzet van medewerkers (40 uur per stagiair). De scholen die deelnamen aan de RAL-aanvraag ontvangen financiering voor de begeleiding van statushouders op de scholen. De begeleiders krijgen deze vergoeding in de vorm van uren. Per student bedraagt deze vergoeding 40 uur. De overige scholen waar statushouders stagelopen ontvangen hiervoor geen vergoeding.

Windesheim ontvangt financiering uit de RAL-gelden voor de projectleiding en de bijscholing. Ook de kosten voor de evaluatie worden voor een klein deel gedekt door RAL-gelden, de rest wordt geïnvesteerd door Windesheim (de domeinen Business, media en recht en Beweging en educatie). Daarnaast ontvangt Windesheim subsidie van de Provincie Overijssel voor het NT2-onderwijs.

Uitgangspunt is dat de deelnemende statushouders het traject doorlopen met behoud van uitkering, zodat ze zich helemaal kunnen focussen op de studie en stage. Hiervoor moeten ze toestemming hebben van de gemeente waar zij wonen.

Evaluatie

Om te leren van de ervaring die wordt opgedaan in het project 'Statushouders voor de klas' voert het Lectoraat Sociale Innovatie van Windesheim een evaluatie uit. Doel van de evaluatie is om vast te stellen hoe een voorbereidend jaar voor statushouders het beste vorm kan krijgen. Dit niet alleen met het oog op eventuele toekomstige projecten, maar ook om bij het lopende project waar nodig tussentijds te kunnen bijsturen. Er is dan ook gekozen voor een formatieve evaluatie. In deze eerste deelrapportage wordt ingegaan op het eerste deel van de evaluatie, dat betrekking heeft op de werving en selectie van kandidaten en op de ervaringen van de scholen met de deelnemers.

Werving en Selectie

Beschrijving van het proces

De werving van deelnemers voor het traject is in het voorjaar van 2019 door het UAF in gang gezet. Door middel van een flyer (zie bijlage 3) en via hun netwerk is er bekendheid gegeven aan het traject. De werving is gericht op statushouders die graag aan de slag willen als docent op het mbo of voortgezet onderwijs in de vakken wiskunde, natuurkunde of scheikunde. De in de flyer genoemde opbrengsten van het traject zijn:

- lessen Nederlands op B2-niveau;
- begrip van het Nederlandse onderwijssysteem;
- ervaring op een school als onderwijsassistent of stagiair;
- contacten in het Nederlandse onderwijs.

In de flyer wordt vermeld dat iemand die het traject succesvol afrondt “meer kans [maakt] toegelaten te worden tot de verkorte docentenopleiding van twee jaar. Dit betekent dat je in een relatief korte tijd je tweedegraads lesbevoegdheid kunt halen.” (Flyer UAF). Hiermee wordt verwezen naar de mogelijkheid van zij-instroom (zie bijlage 1). Zoals eerder aangegeven zijn de criteria om in aanmerking te komen voor het traject:

- diploma wiskunde, natuurkunde, informatica of scheikunde, door IDW geëvalueerd als afgeronde hbo- of wo opleiding;
- Nederlands op B1-niveau.

Belangstellenden konden zich vóór 11 juni (2019) aanmelden. Het totaal aantal belangstellenden lag rond de 40. Voor de eerste selectie van kandidaten zijn de dossiers die bij de aanmelding zijn ingeleverd, doorgenomen, waarbij behalve naar het voldoen aan de formele eisen ook is gekeken naar snelheid in taalontwikkeling. Dit vanuit de overweging dat iemand die nog net niet voldoet aan de taaleis, maar zich de nieuwe taal wel erg snel heeft eigen gemaakt, toch een kans verdient. De selectiecommissie was breed samengesteld, zodat een zo goed mogelijk beeld kon worden gevormd van de kandidaten en hun potentie. Zo was er iemand die Arabisch beheerst en iemand die goed op de hoogte is van de wet- en regelgeving rond statushouders. Op basis van het dossieronderzoek zijn 16 kandidaten geselecteerd. Van deze 16 kandidaten beheersten zeven kandidaten de Nederlandse taal op niveau B1, acht op niveau B2 en één zat daar tussenin.

Elke kandidaat heeft vervolgens een individueel gesprek gehad met een commissie bestaande uit vier of vijf personen. Er waren twee commissies, elke commissie heeft met acht statushouders gesproken. In beide commissies zat iemand van het UAF, iemand van vluchtelingenwerk, iemand van één van de

betrokken partnerscholen en één van de docenten van Windesheim. Tijdens de gesprekken is onder meer gesproken over de opleiding in het thuisland en de thuissituatie. De gesprekken gaven daarnaast meer inzicht in de mondelinge taalbeheersing. Bij de gesprekken is gebruik gemaakt van de door het UAF opgestelde “Leidraad Intake Gesprekken” (bijlage 4).

Selectieproces

De docenten bij Windesheim geven aan dat er eigenlijk te veel mensen bij de selectiegesprekken aanwezig waren. Ze hebben de indruk dat de zware commissie, bestaande uit 5 personen, veel druk heeft gelegd op de statushouders. Verder hadden zij graag een casus willen inbrengen, om meer te zien van de vaardigheden van de deelnemers. Dit beeld hebben ze nu ontwikkeld bij een training “zin in lesgeven” die de deelnemers eind augustus hebben gevolgd. Daar waren ze drie dagen intensief bezig met het vormen van een beeld over “wat is leraarschap”. Tijdens die training konden de docenten zien hoe de kandidaten voor de klas staan, wat hun sterke punten zijn en wat de leerpunten. Deze kennis hebben ze kunnen gebruiken bij het nader vormgeven van hun programma.

Selectiecriteria

Relevante vooropleiding

Het criterium dat de statushouder een relevante opleiding in het thuisland heeft is gehanteerd om te garanderen dat de deelnemers over voldoende vakinhoudelijke kennis beschikken. Deze eis van voldoende vakinhoudelijke kennis wordt ook bij zij-instroomtrajecten als voorwaarde voor toelating gesteld. Er is tijdens het traject door niemand enige twijfel geuit over de vakkennis van de deelnemers. Sommige deelnemers hebben zelfs ruim meer vakkennis dan strikt noodzakelijk.

Nederlands op B1 niveau

Het tweede selectie criterium is taalniveau, met als minimumeis dat de kandidaat minstens niveau B1 heeft. Op de scholen wordt het taalniveau van de deelnemers echter lang niet altijd als voldoende ervaren (zie ook paragraaf “Stages”). Over de schriftelijke taalbeheersing zijn over het algemeen geen klachten, maar over verschillende deelnemers wordt gezegd dat hun mondelinge taalvaardigheid niet voldoet. Het spreken gaat volgens de begeleiders op de scholen niet soepel genoeg. Het instapniveau wordt dan ook geregeld ter discussie gesteld: zou dat niet taalbeheersing op B2 niveau moeten zijn, in plaats van het nu geëiste B1 niveau?

Opgemerkt wordt ook dat de mate waarin taalproblemen geeft niet alleen te maken heeft met de taalbeheersing, maar ook met de soepelheid waarmee de deelnemer omgaat met die lastige taal:

iemand met flair maar met een wat mindere taalkennis redt het wellicht beter dan iemand met goed taalniveau, maar met weinig durf. Ook wordt aangegeven dat er grote verschillen zijn in de snelheid waarmee de deelnemers zich de nieuwe taal eigen maken. De inschatting daarvan zou mogelijk een belangrijkere rol moeten spelen bij de selectie.

Onderwijservaring

Aanvankelijk was het de bedoeling om eerdere onderwijservaring als instroomeis te stellen. Daarvan is uiteindelijk afgezien. Een dergelijke eis wordt overigens ook niet gesteld bij reguliere instroomtrajecten. Dat geen eisen zijn gesteld aan onderwijservaring was niet voor iedereen duidelijk: op een aantal stagescholen was de verwachting dat de statushouder die bij hen stage kwam lopen onderwijservaring en een onderwijsbevoegdheid zou hebben (zie ook paragraaf "Stages"). Dit heeft de nodige onduidelijkheid opgeleverd.

Verwachtingen over het doel van het traject

In de flyer die is gebruikt bij het werven van statushouders voor het traject is te lezen dat deelnemers "meer kans hebben toegelaten te worden tot de verkorte docentenopleiding van twee jaar" (zie bijlage 3). Dit lijkt te verwijzen naar de procedure rond zij-instroom. De andere manieren om een lesbevoegdheid te realiseren, de kopopleiding en afstandsleren (zie bijlage 1), worden niet benoemd. Hierdoor is bij de deelnemers de verwachting gewekt dat ze voorbereid worden op het zij-instroomtraject. Tijdens het traject is bij deelnemers deze verwachting versterkt doordat zij hebben gewerkt aan het portfolio voor assessment ZIB (Zij-instroom in beroep leraar voortgezet onderwijs).

Een student: *"We moeten ook een beetje haasten, want ja moeten wij ook vaste baan van school krijgen tot die zij-instroom om lesbevoegdheid te krijgen. Als wij, ik neem mijzelf, als ik geen werk gevonden, dan misschien een halfjaar later of een jaar later, dan krijg ik vaste baan dan kan ik via zij-instroom nog steeds ben ik toelaatbaar om zij-instroom te volgen."*

Niet alleen de deelnemers hebben het beeld dat zij toewerken naar zij-instroom, ook andere betrokkenen spraken in deze termen. Dit beeld is ook gevoed doordat tijdens de intakegesprekken gebruik is gemaakt van een leidraad van het UAF waarin over de inhoud van het traject letterlijk wordt gezegd (zie bijlage 4): "Het programma bereidt je voor op het zij-instroomtraject. "De begeleiders op de scholen geven aan dat ze betwijfelen of dit doel haalbaar is. Dat er ook andere uitstroomopties zijn lijkt niet voor iedereen duidelijk. Er wordt in de gesprekken door niemand over gesproken.

Tijdpad procedure

Het project kende een heel krappe aanlooperperiode: in juni hebben de selectiegesprekken plaatsgevonden. In september hebben de eerste gesprekken met de scholen plaatsgevonden over de plaatsing van deelnemers. Dat die vraag zou komen was vastgelegd in de RAL-aanvraag, maar in september bleek dat men zich niet echt had gerealiseerd wat dit concreet zou betekenen. Het zoeken naar plekken is daardoor laat begonnen, op een moment dat op de scholen de taken voor het betreffende schooljaar al verdeeld waren. Hierdoor was er in de takenplaten van de potentiële begeleiders geen tijd gereserveerd voor deze activiteit. Uit de gesprekken met de begeleiders blijkt dat hierdoor veel druk is ontstaan op hun tijd. Zij geven aan dat ze eigenlijk al in mei moeten weten of er statushouders stage komen lopen.

Conclusie

De selectie van kandidaten kan beter door een beperkte commissie gebeuren. Meer mogelijkheden om een inschatting te maken van de praktische vaardigheden van de kandidaten kan de selectie verbeteren. Het biedt bovendien de docenten tijdig inzicht in de sterke en zwakke punten van de kandidaten, zodat ze hun programma hierop kunnen aanpassen. Het werken met concrete casussen is hiervoor een concrete optie.

Er zijn geen twijfels over de inhoudelijke competenties van de deelnemers, de ingangseis die hiervoor gesteld wordt is dus in ieder geval niet te laag. Of minder hoge eisen gesteld kunnen worden kunnen we niet beoordelen op grond van onze resultaten. Over het vereiste taalniveau zijn wel veel twijfels, deelnemers die voldoen aan de ingangseis van Nederlands op B1 niveau lijken in de praktijkproblemen te ervaren, met name bij de gesproken taal. Het laten vallen van de eis over onderwijservaring heeft geleid tot veel onduidelijkheid, niet iedereen was hiervan op de hoogte.

Er is zowel bij deelnemers als begeleiders en docenten onduidelijkheid over het einddoel van het traject. De informatievoorziening hierover schiet tekort. De meeste betrokkenen denken dat zij-instroom het einddoel is, en er zijn grote twijfels over de haalbaarheid hiervan. Bij vergelijkbare projecten in Utrecht en Amsterdam wordt inderdaad aangegeven dat uitstroom naar het traject van zij-instroom nauwelijks gerealiseerd wordt.

Voor de planning op de scholen is het belangrijk om al ruim voor de zomervakantie zicht te hebben op het aantal deelnemers, zodat tijdig afspraken kunnen worden gemaakt over de begeleiding. De tijd die nodig is voor de begeleiding kan dan nog worden meegenomen in de takenplaten van de begeleiders.

Stages

In deze paragraaf bespreken we de plaatsing van statushouders op een stageschool en ervaringen met het traject vanuit het perspectief van de begeleiders op de stagescholen. De gegevens zijn verzameld tijdens diverse overleggen met stagebegeleiders, waar zij hun ervaringen hebben gedeeld. Daarnaast is met één van de begeleiders individueel gesproken. Er zouden meer individuele gesprekken volgen, maar door de Covid-uitbraak zijn de stages in de loop van maart voortijdig stopgezet en waren begeleiders niet meer beschikbaar voor gesprekken. Door het stopzetten van de stages hebben de gegevens ook maar betrekking op een betrekkelijk korte stageperiode.

Plaatsing en facilitering

Aanvankelijk was het de bedoeling dat de deelnemers een stageplaats zouden krijgen op de scholen die partner zijn bij de RAL-aanvraag. Bij elf deelnemers is dat inderdaad gebeurd. Twee van hen zijn hierna overgestapt naar een niet-partner school en één is voortijdig gestopt met het traject. Vijf deelnemers zijn op een niet-partner school geplaatst. Deze deelnemers hebben zelf een school gezocht voor hun stage, meestal in hun directe woonomgeving. Omdat deze scholen geen partner zijn in het project krijgen ze geen vergoeding voor de begeleiding. Niet alle partnerscholen hebben stagiairs opgenomen. De docenten van Windesheim hebben veel energie gestoken in het vinden van stageplekken en het bemiddelen om goede matches te maken. Die inzet was niet voorzien.

Door verschillende oorzaken heeft het bij een aantal deelnemers lang geduurd voordat zij een stageplaats hadden gevonden. Eind november was iedereen geplaatst. Soms gingen daar meerdere gesprekken aan vooraf. In een aantal gevallen is na een intakegesprek besloten om de betreffende deelnemer niet te plaatsen. Dat had verschillende redenen, taal werd het meest genoemd. Een docent zegt hierover: *"Ze vertelde me dat ze zijn taalniveau zwaar onder de maat vinden en dat de vakgroep wiskunde daarom deze begeleiding niet kan doen."* Soms waren de redenen niet erg duidelijk en leek er meer een ongemakkelijk gevoel ten grondslag te liggen aan de afwijzing. Bij niet-partnerscholen is een aantal plaatsingen afgeketst omdat er geen facilitering was, voor andere niet-partnerscholen was dit geen belemmering.

De partnerscholen kregen vanuit het RAL-project een vergoeding voor de begeleiding van de deelnemers. Per deelnemer was hiervoor 40 uur beschikbaar. Dit dekt slechts een deel van de kosten: de begeleiding van een deelnemer als stagiair kost veel meer tijd dan die 40 uur. Dat was vooraf wel voorzien, maar uit de gesprekken werd duidelijk dat men de benodigde inzet overal had onderschat. Dit werd waarschijnlijk extra sterk ervaren omdat veel begeleiders de begeleiding deden boven op hun

normale ureninzet, doordat de vraag om een statushouder te begeleiden veelal pas werd gesteld nadat de urenverdeling had plaatsgevonden op de scholen.

Onduidelijkheid over de doelen van de stage

Uit de gesprekken met de begeleiders blijkt dat er onduidelijkheid was over de doelen van de stage. Bij een reguliere stage is het duidelijk waar de student aan het begin staat, waar de student naar toe moet en wat de student moet laten zien om daar te komen. Er is een stagehandleiding, waarin bijvoorbeeld opdrachten staan die de student kan uitvoeren. Bovendien is er een beoordelings- of evaluatieformulier met indicatoren. De statushouders zijn echter bezig met een oriëntatietraject, en daar horen andere doelen bij. Dit was niet voor alle begeleiders duidelijk. Maar ook als wel duidelijk was dat het ging om een oriëntatietraject miste men een omschrijving van wat er precies bereikt moest worden.

Er was ook verwarring over de startsituatie van de deelnemers. Een deel van de begeleiders dacht dat zij een onderwijsachtergrond hadden en direct een aantal onderwijstaken zouden kunnen uitvoeren: *“En ik was in de veronderstelling dat iedereen een onderwijsbevoegdheid had in een ander land. En dat is iets anders dan dat je iemand krijgt die toevallig vakinhoud weet.”*

De onduidelijkheid over doelen en startsituatie resulteerden in onduidelijkheid over wat de deelnemer in de klas kan en moet doen. Deze onduidelijkheid is waarschijnlijk inherent aan het traject. De verschillen tussen de deelnemers zijn erg groot en het is moeilijk, zo niet onmogelijk, om een eenduidig programma te maken. Een docent van Windesheim schrijft in antwoord op een vraag vanuit school: *“In het begin zou ze vooral moeten observeren en meelopen zodat ze kennis maakt met de onderwijscultuur hier in Nederland. Later is de bedoeling dat ze misschien leerlingen kan helpen, één op één. (...) Er is geen administratie zoals bij de reguliere stages.”*

Dit maakt duidelijk dat er een ontwikkeling verwacht wordt, maar wat op welk moment kan of moet blijft onduidelijk. De begeleiders vonden dat vaag, zoals ze ook de opdrachten vaag vonden. Mogelijk komt dit ook doordat de deelnemers de opdrachten niet altijd duidelijk genoeg konden uitleggen. Een voorbeeld is een observatie-opdracht van een deelnemer. Op de vraag van de begeleider hoeveel de deelnemer moest observeren antwoordde de deelnemer *“als jij en ik het goed vinden”*. De begeleider vindt dat vaag. Hij vindt dat het resultaat van een observatie-opdracht zou moeten zijn dat de student begrijpt hoe een les in Nederland verloopt.

Lastigheden zoals taal- en cultuurverschillen

In de praktijk krijgen de deelnemers regelmatig te maken met onverwachte zaken en lastige momenten. Vaak hebben die te maken met taal- en cultuurverschillen.

Taal

De ervaringen van de scholen laten zien dat de taal bij veel van de deelnemers een probleem is. De schriftelijke taalvaardigheid is over het algemeen goed, maar mondeling zijn er grote beperkingen, zelfs als ze B2-niveau hebben. In het onderwijs, waar interactie met de leerlingen essentieel is, is het belangrijk dat ook de mondelinge taalvaardigheid van goed niveau is. Het gaat hierbij om zaken als ad rem kunnen reageren, uitdrukkingen, tussenwoordjes, snel snappen wat er gezegd wordt. Een stagebegeleider zegt: *“... vind ik de taal nog wel het meest cruciaal erbij, want je pakt finesses niet op, ook in je uitleg niet”*. Ook in contact met andere docenten speelt het taalaspect een belangrijke rol, bijvoorbeeld bij het maken van afspraken. De algemene indruk van de scholen is dat een goed taalniveau van essentieel belang is voor het slagen van het traject van een deelnemer, en in breder perspectief voor het slagen van het project, waarvan het doel is om meer statushouders voor de klas te krijgen.

De taalproblemen uit zich soms heel praktisch:

- Schrijven op een bord kost vaak moeite, het handschrift is moeilijk leesbaar. Een stagebegeleider schrijft dit toe aan het feit dat het schrift in het Arabisch toch volslagen anders is dan het Romeinse schrift. Ook de schrijfrichting verschilt: *“Zij zijn van achter naar voren gewend. Nu moeten ze ineens die richting op. De letters. Echt puur de lettervormen enzovoort.”*
- Het typen op een toetsenbord is lastig, omdat een Arabisch toetsenbord er heel anders uitziet.
- Nakijken kan lastig zijn, omdat handschriften van leerlingen soms moeilijk te ontcijferen zijn, zeker in een nog onwennige taal. Bij het nakijken van sommen speelt dat minder.

Cultuur

Naast de taal kan ook de andere culturele achtergrond belemmerend werken. Door één van de begeleiders is het woord ‘samenlevingskennis’ genoemd. Dit woord beschrijft kernachtig welke aspecten hieronder vallen. Een belangrijk aspect hierbij is hoe er met elkaar wordt omgegaan. Nederlandse leerlingen zijn veelal mondiger dan bijvoorbeeld leerlingen in Syrië. Een stagebegeleider zegt: *“En ik denk dat dat ook al een stukje in het cultuurverschil zit dat [...] maar dat is een aanname, hoor, dat leerlingen in Syrië [...] braaf luisteren en korte punctuele antwoordjes geven op een vraag of een opdracht die gesteld wordt, terwijl leerlingen hier met meningen en met theorieën [komen].”* Ook in de contacten tussen deelnemer en stagebegeleider is dat soms zichtbaar. Zo wordt aangegeven dat de deelnemers gewend zijn aan een strakkere hiërarchie en moeten wennen aan de minder formele

omgangsvormen in Nederland. Ook wordt erop gewezen dat de deelnemers zich regelmatig afwachtend opstellen en minder initiatief tonen dan er van hen verwacht wordt. In het traject wordt veel aandacht besteed aan het wennen aan de Nederlandse omgangsvormen. Zo wordt het omgaan met leerlingen geoefend met drama.

Reacties van docenten, leerlingen en ouders

Docenten

Over het algemeen is de bereidwilligheid van de docenten die de stagiaires begeleiden groot. Het project wordt veelal als waardevol bestempeld, een initiatief waaraan men graag meewerkt.

“En ik moet zeggen dat ik het ook wel boeiend vind om iemand uit een andere cultuur onder mijn hoede te hebben.”

“Ik vind het vooral mooi en ik denk ja jongen je kan voor die kerel (...) zoveel betekenen (...). Ik vind het vooral heel mooi om hem te begeleiden en te helpen.”

“Het opent mij de ogen ook wel weer. (...) Heel verfrissend, hoor. Absoluut.”

Leerlingen en ouders

De begeleiders hebben de indruk dat de leerlingen de aanwezigheid van een statushouder als stagiair in hun klas niet heel bijzonder vinden. Ze noemen nauwelijks voorbeelden van specifieke reacties van leerlingen, ook niet bij doorvragen, en helemaal geen reacties van ouders. De reacties die wel benoemd werden, zijn uiteenlopend. In één geval hebben leerlingen geklaagd omdat ze de deelnemer niet begrepen, waarna deze geen lessen meer mocht verzorgen, andere begeleiders geven aan dat de leerlingen er begrip voor hebben dat de deelnemers de taal en het lesgeven nog moeten leren en dat ze de deelnemers ruimte geven. Eén van de deelnemers loopt stage in een schakelklas met leerlingen die zelf pas kort in Nederland wonen. Die leerlingen *“zitten in hetzelfde schuitje [als de statushouder]”* en begrijpen heel goed hoe lastig dat is.

Verwachting vervolgmogelijkheden deelnemers

Hoewel de begeleiders positief staan tegenover de deelnemers en het project, worden er wel vraagtekens gezet bij de haalbaarheid van de doelstelling van het project: instromen in een zij-instroom traject. Er zijn geen twijfels over de vakkennis van de deelnemers, maar wel grote twijfels of zij in staat zijn om in (slechts) een jaar qua taal en cultuur te voldoen aan de eisen die gesteld worden. Veelal wordt dit tijdpad alleen haalbaar geacht voor een beperkte groep, zoals voor deelnemers die al

een onderwijsverleden hebben: *“Ik vraag me af hoe haalbaar dit is inderdaad of hoe [...] ik denk dat je bijna op zijn minst al docent moet zijn.”* (Een stagebegeleider). Instroom bij de kopopleiding of afstandsleren wordt realistischer genoemd, maar ook niet haalbaar voor iedereen.

Conclusie

Het vinden van geschikte stageplekken voor de deelnemers kost flink wat tijd en inzet. Niet alle scholen zijn bereid en hebben de capaciteit om deze stagiaires te begeleiden. Deze begeleiding kost veel tijd, die niet altijd beschikbaar is. Tijdige afstemming over de komst van statushouders en de ondersteuning die zij nodig hebben had het proces mogelijk soepeler doen verlopen.

Uit de gesprekken blijkt dat er veel onduidelijkheid bestaat bij de begeleiders over wat er van hen en de deelnemers verwacht wordt. Een vast programma met opdrachten en uitkomsten lijkt echter niet mogelijk gezien de grote verschillen in uitgangssituatie van de deelnemers. Meer duidelijkheid over de achtergrond van de deelnemer, het doel van de stage en wat er verwacht wordt van de deelnemers en de begeleider zou de begeleiders meer houvast geven en hun werk makkelijker maken.

Taal- en cultuurverschillen vragen veel aandacht in het project. Ze maken het functioneren als docent een stuk ingewikkelder.

Over het algemeen wordt er op de scholen door zowel de docenten als door leerlingen positief gereageerd op de komst van statushouders in de klas. Er is begrip voor dat de taal voor hen soms nog lastig is en dat ze moeten wennen en leren.

Er zijn grote twijfels over de mogelijkheden om de deelnemers binnen een jaar voor te bereiden op zij-instroom als docent. Mogelijk zou dit oordeel nog zijn veranderd als de stages langer hadden geduurd: door de Corona-uitbraak zijn de stages in de loop van maart stopgezet en slechts in een enkel geval is hierna nog iets van een contact tussen de scholen en de deelnemers geweest. De conclusies over de doorstroommogelijkheden van de deelnemers, maar ook de conclusies over de andere hier besproken onderwerpen, hadden bij een normaal verloop van het traject mogelijk heel anders uitgezien.

Voorlopig resultaat 'Statushouders voor de klas' bij Windesheim

Doel van het project 'Statushouders voor de klas' is om statushouders met een bèta-achtergrond (wiskunde, natuurkunde en scheikunde) via een oriëntatietraject van een jaar te laten instromen in een zij-instroomtraject of een deeltijd traject, om daarmee hun tweedegraads onderwijsbevoegdheid te behalen. In september 2019 zijn 16 statushouders gestart met het traject. Helaas liep het allemaal anders dan bedoeld: in maart sloten de scholen hun deuren wegens de Corona-uitbraak. De stages van de deelnemers stopten en werden ook niet meer hervat, al heeft een deel van de deelnemers nog wel enige werkzaamheden uitgevoerd bij de stageschool. Ook het programma dat de deelnemers bij Windesheim volgden moest worden aangepast (over dit onderdeel van het project zal in een aparte rapportage geschreven worden). We kunnen in deze rapportage dus geen definitieve conclusies trekken over de opzet van het project. Wel kunnen we lessen trekken uit de ervaringen zoals die zijn opgedaan. Dat hebben we in deze rapportage gedaan. In latere rapportages zullen we ook lessen trekken uit de ervaringen in het lesprogramma op Windesheim, en onze ervaringen vergelijken met de ervaringen die in vergelijkbare projecten worden opgedaan.

Situatie deelnemers per eind januari 2021

Van de 16 deelnemers die in september 2019 zijn gestart is niemand na een jaar doorgestroomd naar het zij-instroom traject. Dit is vergelijkbaar met ervaringen bij soortgelijke projecten in Amsterdam en Utrecht, ook daar is de ervaring dat uitstroom naar het traject van zij-instroom nauwelijks gerealiseerd wordt. Doorstroom naar andere trajecten is wel gedeeltelijk gelukt. Vier deelnemers zijn in september 2020 gestart met afstandsleren en drie met de kopopleiding (waarvan er één enige tijd later is overgestapt naar afstandsleren). Ook deze trajecten bereiden de deelnemers voor op een baan als docent in het voortgezet onderwijs. Eén deelnemer heeft besloten buiten het onderwijs aan het werk te gaan en een andere deelnemer, die wegens gezondheidsproblemen een groot deel van het programma niet heeft kunnen volgen, is opnieuw gestart met het traject.

Voor de overige zeven deelnemers is het oriëntatietraject met een half jaar verlengd om zo de kans te vergroten dat zij in de komende tijd alsnog een aanstelling op een school kunnen realiseren. Die mogelijkheden waren door de maatregelen in verband met Corona een stuk beperkter. Ze hebben niet alleen veel minder praktijkervaring kunnen opdoen in hun stage, ook zijn de scholen nu afwachtend en minder bereid om nieuwe medewerkers aan te nemen. Zes van deze zeven 'verlengers' beschikken al over onderwijservaring, wat hun kansen op zij-instroom vergroot. Van de zeven deelnemers aan het verlengde traject had begin januari inderdaad één deelnemer een baan gevonden en werkt één deelnemer op vrijwillige basis met uitzicht op een contract.

Voorlopige conclusies over het project

Op basis van de huidige gegevens kunnen we concluderen dat het project behoorlijk succesvol is. Er is geen tussentijdse uitval, behalve de gedeeltelijke uitval van een van de deelnemers wegens privéomstandigheden. Slechts één deelnemer heeft besloten dat het leraarschap (in ieder geval voorlopig) geen realistische optie is. De overige 14 deelnemers zijn ofwel gestart met een vervolgtraject om docent te worden (zeven deelnemers) of hebben deelgenomen aan een verlengd traject omdat zij zichzelf als kansrijk voor een baan inschatten, maar beperkt werden door de Coronamaatregelen. Of het hen inderdaad gaat lukken om deze baan te vinden moet natuurlijk nog blijken, maar ze lijken kansrijk.

We kunnen dus concluderen dat de selectie van kandidaten geslaagd is: vrijwel alle kandidaten die geselecteerd zijn, maken een gerede kans om inderdaad door te stromen naar het onderwijs. Of ook kansrijke kandidaten gemist zijn weten we niet, daarover kunnen we geen uitspraken doen. Gezien de ervaringen op de stagescholen kunnen we ook concluderen dat de kans dat de kandidaten via de reguliere wegen zouden kunnen instromen in het onderwijs erg klein is. De extra ondersteuning bij Windesheim en bij de stagescholen was echt nodig. Het project lijkt dus het gestelde doel te bereiken en bij te dragen aan het verminderen van het lerarentekort en het ondersteunen van statushouders bij het integreren op de Nederlandse arbeidsmarkt.

Dit betekent niet dat het project volmaakt is. Eerder in deze rapportage zijn al conclusies getrokken over de verschillende stappen in het traject, waarbij bleek dat een aantal verbeteringen mogelijk is. We herhalen dat hier niet. We hopen nog wel met meer suggesties te komen als we ook het traject binnen Windesheim evalueren en de ervaringen in het traject van Windesheim vergelijken met ervaringen die elders zijn opgedaan met vergelijkbare projecten. Daar gaan we nu mee aan de slag.

Bijlagen

Bijlage 1: Mogelijkheden vervolgtrajecten

- Zij-instroom: een afgeronde verwante inhoudelijke HBO of universitaire opleiding, een aanstelling op een school van minimaal 8u/week als docent, lesgevend in het vak waarin je wordt opgeleid. Commercieel maatwerktraject van maximaal twee jaar. Tarief van max 20.000 per traject. De werkgever kan max 20.000 zij-instroomsubsidie aanvragen bij DUO. Geen vrijstellingen, maar startassessment, waaruit een opleidingstraject rolt, en een bekwaamheidsonderzoek (eindassessment). Leidt tot bevoegdheid, geen bachelor.

[Lerarenopleiding via Zij-instroom | Hbo deeltijd in Zwolle | Windesheim](#)

- Afstandsleren: een havo of een MBO-4 diploma. Vierjarig bachelor traject. Vrijstellingen op basis van eerder behaalde, door IDW gewaardeerde diploma's zijn mogelijk. Wettelijk collegegeld.

[Lerarenopleiding Wiskunde | Hbo via afstandsleren | Windesheim](#)

- Kopopleiding: toelaatbaar mits diploma vermeld op de verwantschapstabel. 1-jarig traject met enkel pedagogisch-didactische vakken en stage. Leidt op tot tweedegraadslesbevoegdheid. Vrijstellingen zijn mogelijk. Wettelijk collegegeld.

[Lerarenopleiding via Kopopleiding | Hbo deeltijd in Zwolle | Windesheim](#)

Bijlage 2: Betrokken partijen

Windesheim is de 'trekker' van het project en levert de projectleider. Overige partners in het project 'Statushouders voor de klas' zijn (stand 31-1-2020):

- Windesheim:
 - NT2 schakeljaar: NT2 onderwijs
 - Lerarenopleiding 2^e graad: bijscholing en begeleiding
 - Lectoraat Sociale Innovatie: evaluatie
- Vluchtelingenwerk Oost-Nederland: werving en sociale begeleiding
- UAF: werving, afstemming met vergelijkbare projecten
- Middelbare scholen die samenwerken bij de RAL-aanvraag:
 - OOZ: stagebegeleiding
 - NW Veluwe
 - ASG
- Overige scholen:
 - RSG Trompmeesters, Steenwijk
 - Het Stedelijk Lyceum, Enschede
 - RSG Wolfsbos, Hoogeveen
 - Etty Hillesum Lyceum, Deventer
 - 'T Venster, Arnhem
 - Hendrik Pierson college, Zetten
 - Deltion college, Zwolle

Hogeschool Windesheim, Vluchtelingenwerk en het UAF zoeken kandidaten voor een oriëntatietraject. Ben je statushouder en wil je graag aan de slag als docent op het mbo of in het voortgezet onderwijs in de vakken wiskunde, natuurkunde of scheikunde? Dan is dit oriëntatietraject misschien iets voor jou.

Wat levert het je op?

- Lessen Nederlands op B2-niveau
- Begrip van het Nederlandse onderwijssysteem
- Ervaring op een school als onderwijsassistent of stagiair
- Contacten in het Nederlandse onderwijs

Kandidaten die het oriëntatietraject succesvol afronden, maken meer kans om toegelaten te worden tot de verkorte docentenopleiding van twee jaar. Dit betekent dat je in een relatief korte tijd je tweedegraads lesbevoegdheid kunt halen.

Wil je als docent aan de slag in het voortgezet onderwijs?

In september start in Zwolle een nieuw oriëntatietraject voor statushouders

Wat verwachten we van jou?

- Je hebt een passie voor het vak van docent
- Je hebt een diploma behaald in wiskunde, natuurkunde, informatica of scheikunde
- Dit diploma uit het land van herkomst is geëvalueerd door IDW als een afgeronde hbo- of wo-opleiding
- Je beheerst het Nederlands op B1-niveau en kunt dit aantonen
- Je woont in of dichtbij Zwolle (maximaal 1,5 uur reistijd)

Lees verder op de volgende pagina

Nabil Alaydi

Aanmelden

Voldoe jij aan deze vijf criteria? Heb je interesse om mee te doen met het oriëntatietraject? Meld je nu aan en stuur **vóór 11 juni** een mail naar Ines Hukic van de Hogeschool Windesheim: i.hukic@windesheim.nl

Stuur deze informatie mee:

- Je naam, e-mailadres, geboortedatum, telefoonnummer, woonplaats en huidige taalniveau
- Kopie verblijfsvergunning op basis van asiel
- Kopie diplomawaardering van je opleiding in het land van herkomst
- Bewijs van afronding Nederlands op B1-niveau
- Heb je al ervaring in het onderwijs? Zo ja, welke?
- Ben je aangemeld bij het UAF? Zo ja: wat is je referentienummer?
- Stuur mee hoeveel inburgeringsbudget van DUO je nog hebt

Hogeschool Windesheim en het UAF beoordelen de aanmeldingen en nodigen de meest geschikte kandidaten uit voor een informatiebijeenkomst op 19 juni in Zwolle.

'Zodra ik vloeiend Nederlands spreek, kan ik wel duizend lessen geven.'

De Palestijnse Nabil Alaydi is tien jaar natuurkundedocent op een school in het zuiden van Damascus als hij in de zomer van 2015 naar Nederland vlucht. Via het traject **Statushouders voor de Klas** wil Nabil zijn carrière als docent nieuw leven inblazen. 'Als ik mijn enthousiasme over natuurkunde door kan geven, ben ik blij.'

Lees verder op onze website:
www.uaf.nl/verhalen/nabil

Fotografie: Ahmet Polat en Suzanne Blanchard

Bijlage 4: Leidraad intakegesprekken van UAF

Tijdens het gesprek van belang:

- Curriculum vitae
- Diplomawaardering,
- Huidig taalniveau, inclusief bewijs
- Motivatie

Sollicitatiecommissie:

- Deelnemende school
- UAF
- Windesheim
- Iemand maakt tijdens het gesprek een verslag

Doel van het gesprek:

- Leerbaarheid achterhalen
- Competenties die noodzakelijk zijn als docent in Nederland
- Visie op onderwijs
- Beeld van rol als leraar/ Nederlandse onderwijssysteem
- Wat is je doel met dit traject? Wat wil je bereiken?

Vragen

- Wil je iets over jezelf vertellen?
- Waarom heb je je aangemeld voor dit programma?
- Wat hoop je te bereiken met deelname aan het programma?
- Wat zijn je verwachtingen van het programma?

- Waarom wil je leraar worden?
- Heb je een onderwijsachtergrond?
(Heb je een achtergrond in wiskunde, natuurkunde, scheikunde)
- Wil je leraar worden in het PO/VO? Welke vakken?
- Hoe verwacht je dat een dag als leraar eruitziet?

- Wat is de rol van een leraar denk je?
(Verhouding leerlingen, ouders, lessen voorbereiden, visie school, verschillende werkvormen, professionalisering)
- Hoe vind je het om de Nederlandse taal te leren? Is je behaalde taalniveau weggezakt?
- Heb je ervaring met stage/vrijwilligerswerk in Nederland? Wat vind je hier moeilijk/ leuk aan?
- Hoe zie je het reizen van huis naar werk en school voor je?
- Is dit programma te combineren met je privéleven/ overige bezigheden?
- Heb je je eerder aangemeld voor soortgelijke projecten?
- Krijg je op dit moment een uitkering van je gemeente?
- Uitleggen dat goedkeuring van de gemeente voor deelname belangrijk is
- Betaling van de reiskosten naar studie en stage door gemeente

Vertellen

- Wie wij zijn
- Wat houdt 'Zin in lesgeven' in
- Inhoud programma
Duur: 1 jaar; 2 dagen per week krijg je les.
 - Je leert Nederlands
 - Je leert vaktaal
 - Je leert de Nederlandse werkcultuur op een school kennen
 - Je leert wat jouw rol als leraar is en hoe het Nederlandse onderwijssysteem in elkaar zit

2 dagen per week werk je als onderwijsassistent of ondersteuner op een school.

 - Wij helpen je bij het vinden van een geschikte plek.
 - Je solliciteert op de functie. Wij helpen je bij de voorbereiding op het sollicitatiegesprek.
 - Zo doe je werkervaring op! En je komt erachter of lesgeven is wat je wilt.
- Het programma bereid je voor op het zij-instroomtraject. Dit is een lerarenopleiding van 2 jaar om leraar in het basis- of voortgezet onderwijs te worden. Onderaan deze mail vind je meer informatie over het zij-instroomtraject.

- Na afronding van ons programma ben je nog geen leraar, en heb je nog geen lesbevoegdheid.
- Na afronding van ons programma heb je geen garantie dat je wordt toegelaten aan het zij-instroom traject.
- Maar als je een school hebt gevonden die jou wil begeleiden, is de kans groot.

Colofon

Titel:	Statushouders voor de Klas Windesheim <i>Een eerste evaluatie</i>
Auteurs:	Dr. Sjiera de Vries en dr. ir. Jos Alkemade
Uitgever:	Lectoraat Sociale Innovatie, Hogeschool Windesheim
Plaats van uitgave:	Zwolle
Jaar van uitgave:	2021
Contact:	Sjiera.de.vries@windesheim.nl Lectoraat Sociale Innovatie Windesheim in Zwolle Windesheim

Deze publicatie van Windesheim valt onder een Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal-licentie. Dit betekent dat de kennis uit deze publicatie hergebruikt mag worden als basis voor de ontwikkeling van nieuwe kennis mits de naam van de auteurs en/of Windesheim hierbij vermeld wordt.